

bíjták a tudományos szabadságot, hanem éppen kiteljesítik azáltal, hogy önálló, értékteremtő cselekvésre buzdítanak, s egyben védelmet nyújtanak az egyéni önkény közösségromboló hatásával szemben.

A „tudomány köztársaságának” konzervatív eszménye nem csupán a szűk szakmai közösségek számára bizonyulhat megfontolásra méltónak. A társadalmi folyamatok külső szempontokkal indokolt „racionalizálása” szintén zsákutcaá vezet, mivel szükségképpen a szabadság visszaszorítását vonja maga után. A totalitárius törekvésekre adott megfelelő válasz azonban nem az egyén korlátlan szabadságának kinyilvánítása; a hagyományos intézmények megkérdőjelezése éppen azt a közös alapot rombolja le, amely a párbeszéd, az érvelés, valamint a kölcsönös meggyőzés lehetőségét biztosítja. „A szabad társadalom megszűnne létezni, ha tagjai valaha is elismernék, hogy valamelyik fontos ellentét elrendezhető erőszakkal”, írja Polányi, s nem csupán diagnózisa bizonyul máig érvényesnek, hanem az általa javasolt gyógy mód is: „felelősséggel tartozunk legjobb képességeink szerint szolgálni azt a konkrét hagyományt, amelybe beleszülettünk”.

PÁPAY GYÖRGY

(Szerkesztette Molnár Attila Károly,
Új Mandátum Kiadó, Budapest, 2002.
261 o. 3000 Ft)

Jámborné Balog Tünde: *Az én kalendáriumom*

Egyfajta családi mitológiát kaptunk ajándékba Jámborné Balog Tündétől. Az ismert képzőművész-pedagógus az évkör jeles napjai köré csoportosította élményekben és érzelmekben gazdag gyermekkori emlékeit, felnőttkori élményeit, és a személyes beszámolót értékes művelődéstörténeti adatokkal egészítette ki. A közvetlen, egyszerű és mégis színes leírásokat olvasva ma sokszor fel sem tűnő, egykor fontos ünnepekre akadunk:

„Szegény, szegény Szent Luca, ha sejtetted volna, mi lesz névünnepeidből – amely a Gergely-naptár bevezetéséig a téli napfordulóra esett –, micsoda pogány babonások vadona burjánzik el tájékán, ki tudja, nem fordulsz-e vissza a mártírhálálhoz vezető úton? Mert hiába származik neved a latin lux – fényesség – szóból, napod a legsötétebbek közé tartozik. Szent Lucának híres napja a napot rövidre szabja, tartották a régi szögediek. A hosszú éjszaka kedvez a bűbájoskodásnak, boszorkány-praktikáknak, talán ezért tette meg a néphit Luca asszonyt az ördögösök fejének. A napján kezdődő tizenketted gonoszjáró idő, jó lesz nyírfasöprűt kötni éjfélkor a kémény alatt, amivel kizavarható; fokhagymával keresztet írni az ajtókra, amivel távol tartható; Luca székét,

tésztaszűrő kanalát faragni tizenkét napon át, amik segítségével a karácsonyi éjféli misén felismerhető a boszorkány.

Nagy a különbség a két Luca, a keresztény szent és a közép-európai démoni boszorka, a világos és a sötét Luca között.”

A szerző erdélyi származású édesanyja sok népszokást hozott magával a Tündérországból, és ezeket ápolta, élte és átörököltette családjában. E hagyományokat, ezek meghittségét, az apró részletekre való odafigyelést közvetíti ez a könyv. Értékes olvasmány korunkban, mikor a hétköznapi szürkeségét és egyformaságát csak a rítustalan „szabad- és munkaszüneti napok” tarkítják, de nem tudjuk, mikor van Gyümölcsozó vagy Sárlos Boldogasszony, Szent Gerely vagy Szent György napja, és sokáig sorolhatnánk. Azt sem tudjuk pontosan, hogy melyik hónap is a régi kifejezésekkel élve Böjtmás, Szent Jakab, Kisasszony vagy Szent Mihály hava.

Az én kalendáriumomat csízióként forgatva megismerkedünk az ismeretlen naptári ünnepek, kicsit újraélhetjük, újratanulhatjuk öregszeleink lassan feledésbe merülő hagyatékát, általa otthonosabban érezzük magunkat a világban.

„Karácsony éjszakáján, miután adventben kisüvickolták lelküket, testben is megtisztultak a régiek. Aranyvizet, életvizet, szenteltvizet

merítettek a kutakból, forrásokból. Eladó lányok szebbek lettek a moskodástól, betegek, akik ittak belőle, egészséget nyertek. Vacsorára a lucabúzával, kizöldült borbálaággal ékes asztalról mézes diót, mákosgubát ettek. Fiúgyerekek zörgettek be házról-házra járva a szögedi tájon, bácskai falvakban, s kérdezték: Meghallgatják-e az angyali vigasságot?”

Az én kalendáriumom, melyet a szerző saját illusztrációi díszítenek, arra biztat, hogy meghallgassuk.

KOVÁCS FLÓRA ESZTER

(Széphalom Könyvműhely, Budapest,
2002. 267 o. 1600 Ft)

Kunkovács László: *Köemberek*

Hozzávetőleg száz év választja el az utolsó, kun kéz faragta csészetartó köember születését a latinizmus burkából kihámló *Ómagyar Mária-síralom* gyönyörű sorainak világra jöttétől. Ezt a csekély időbeni távolságot már csak azért is könnyű áthidalni, mivel a névtelen művészt a dél-orosz síkságon éppúgy, mint tőle nyugatabbra, lényegében ugyanaz az indíték, az elmúlás mélyen átértett gondolata sarkallhatta. De ami kurtatáv az időben, hetedhét országon túlerő a térben. Egyébként is megle-